

УДК 619:616.995.132:636.4(477)

ЕПІЗООТОЛОГІЯ КИШКОВИХ НЕМАТОДОЗІВ СВИНЕЙ У ЛІСОСТЕПОВІЙ І СТЕПОВІЙ ЗОНАХ СХОДУ УКРАЇНИ

Мазанна М.Г.¹ аспірант;

Приходько Ю.О. - д.вет.н., професор, член-кореспондент НААН України,
Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Вивчено особливості епізоотичного процесу щодо нематодозів свиней на Сході України в залежності від природної зони. Кишкові нематодози свиней: езофагостомоз, аскароз і трихуроз, реєструють як у лісостеповій, так і у степовій природних зонах України. У Харківській області з 2007 року спостерігається позитивна тенденція щодо зниження кількості хворих на аскароз свиней. Езофагостомоз стали реєструвати у 5,6 разів частіше у всіх районах області лісостепової зони у порівнянні з степовими районами. Стабільно неблагоприємною впродовж п'яти років (2007–2011 рр.) є епізоотична ситуація щодо езофагостомозу свиней у Мелітопольському районі Запорізької області (Степ).

Ключові слова: свині, нематодози, езофагостомоз, Лісостеп, Степ, Схід України.

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій. Нематодози серед гельмінтозних інвазій тварин займають одне із провідних місць. Їх часто реєструють у тварин (жуйних, однокопитних, м'ясоїдних, свиней та ін.) [1, 2, 3], хворіють люди [4]. Зокрема, у жуйних тварин – стронгілятози шлунково-кишкового тракту [1], у однокопитних – стронгілідози [2], у м'ясоїдних – аскаридатози [3], у свиней – аскароз [3] та інші. Проте епізоотична ситуація постійно змінюється. За допомогою протипаразитарних засобів широкого спектру дії лікарям ветеринарної медицини стає легше тримати під контролем епізоотичний процес щодо одних захворювань, наприклад, аскарозу свиней, натомість з'являються інші – наприклад, езофагостомоз.

Мета роботи. Вивчення і аналіз епізоотичної ситуації щодо кишкових нематодозів свиней у лісостеповій і степовій зонах Сходу України на прикладі Харківської області з 2007 по 2012 рр.

Матеріали і методи досліджень. Матеріалом були результати вибіркового (планового) копроскопічних досліджень свинопоголів'я Харківської області, проведених районними державними лабораторіями ветеринарної медицини (РДЛВМ), які відображені у річних звітах за 2007–2012 рр. Проведена статистична обробка отриманих результатів.

¹ Науковий керівник: д. вет. н., професор, член-кореспондент НААН України Приходько Ю.О.

Результати досліджень. Однією із функцій районних державних лабораторій ветеринарної медицини є проведення паразитологічних досліджень серед яких переважають копроскопічні. Інформація з РДЛВМ щомісяця надходить до регіональних лабораторій, а останні, в свою чергу, звітують перед Державним науково-дослідним інститутом з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи (ДНДІЛДВСЕ) (м. Київ). Таким чином, здійснюється моніторинг за всіма паразитарними хворобами тварин, в тому числі і гельмінтозами. Для вивчення епізоотичної ситуації щодо основних кишкових нематодозів свиней нами зібрана інформація по Харківській області за шість років, з 2007 по 2012, яка представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Поширення кишкових нематодозів серед свиней Харківської області у 2007–2012 рр. (за даними РДЛВМ)

Рік	Дослід- жено проб за рік	Аскароз		Езофагостомоз		Трихуроз		Стронгілоїдоз	
		виявлено позитивних							
		проб	%	проб	%	проб	%	проб	%
2007	15855	1899	12,0	397	2,5	192	1,2	8	0,1
2008	10858	1639	15,1	492	4,5	32	0,3	12	0,1
2009	8760	914	10,4	417	4,8	85	1,0	–	–
2010	10464	1180	11,3	516	4,9	219	2,1	10	0,1
2011	7392	589	8,0	436	5,9	71	1,0	106	1,4
2012	6149	365	5,9	364	5,9	23	0,4	68	1,1
<i>Всього за 6 років</i>	<i>59478</i>	<i>6586</i>	<i>11,1</i>	<i>2622</i>	<i>4,4</i>	<i>622</i>	<i>1,0</i>	<i>204</i>	<i>0,3</i>

За даними таблиці 1, з кишкових нематодозів у свиней Харківської області реєструють аскароз, езофагостомоз, трихуроз і стронгілоїдоз. Екстенсивність інвазування (ЕІ) у різні роки була не однаковою, проте за шість років найчастіше реєстрували аскароз (11,1%). На другому місці за кількістю інвазованих тварин – езофагостомоз (4,4%), порівняно рідко діагностували трихуроз (1,0%) і стронгілоїдоз (0,3%).

Різною була і кількість досліджених проб, яка залежала, переважно, від наявності і кількості тварин у найбільшому в області промисловому комплексі по вирощуванню і відгодівлі свиней розрахованому на 108 тис. голів – ПАТ «Агрокомбінат «Слобожанський» (Чугуївський район). Прослідковується залежність між кількістю досліджених і кількістю позитивних проб у яких було виявлено овоскопічні елементи нематод.

За останні два роки у зв'язку із зменшенням ЕІ більш ніж у 2,5 рази у порівнянні із максимальним показником у 2008 році покращилася епізоотична ситуація щодо аскарозу свиней, а щодо езофагостомозу – навпаки, погіршилася, у зв'язку із зростанням ЕІ у 2,4 рази у порівнянні із мінімальним показником у 2007 році (рис. 1).

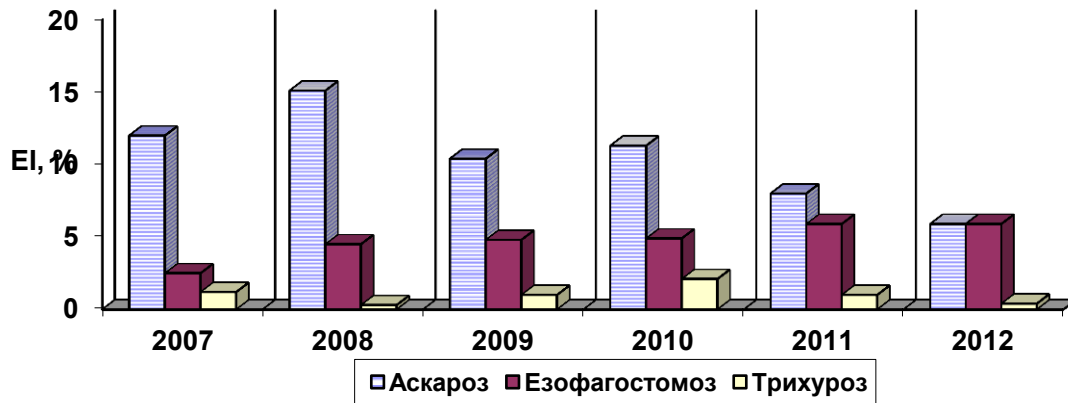

Рис. 1. Динаміка кишкових нематодозів свиней у районах Харківської області з 2007 по 2012 рр.

Результати вивчення особливостей епізоотології нематодозів свиней на Сході України на прикладі Харківської області, яка поєднує лісостепову і степову природні зони, представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Поширення кишкових нематодозів свиней у лісостеповій і степовій зонах Харківської області за 6 років – з 2007 по 2012 рр.

№ з/п	Назва району	Досліджено проб за 6 років	Аскароз		Езофагостомоз		Трихуроз	
			виявлено позитивних					
			проб	%	проб	%	проб	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЛІСОСТЕПОВА ЗОНА								
1	Богодухівський	1567	53	3,4	167	10,7	94	6,0
2	Валківський і Коломацький	3735	169	4,5	24	0,6	–	–
3	Харківський і Дергачівський	1593	293	18,4	668	41,9	134	8,4
4	Золочівський	1231	186	15,1	105	8,5	–	–
5	Краснокутський	1835	177	9,6	406	22,1	105	5,7
6	Красноградський	5464	276	5,1	419	7,7	81	1,5
7	Нововодолазький	1355	65	4,8	12	0,9	2	0,1
<i>Всього по зоні</i>		16780	1219	7,3	1801	10,7	416	2,5

СТЕПОВА ЗОНА								
1	Балаклійський	1489	191	12,8	147	9,9	26	1,7
2	Барвінківський	677	12	1,8	–	–	–	–
3	Близнюківський	1814	820	45,2	2	0,1	–	–
4	Борівський	416	56	13,5	9	2,2	11	2,6
5	Великобурлуцький	1390	156	11,2	164	11,8	36	2,6
6	Вовчанський	8327	1507	18,1	–	–	–	–
7	Дворічанський	309	95	30,7	–	–	–	–
8	Зачепилівський	1084	123	11,3	166	15,3	38	3,5
9	Зміївський	752	164	21,8	52	6,9	13	1,7
10	Ізюмський	1143	76	6,6	1	0,1	–	–
11	Кегичівський	2882	206	7,1	–	–	–	–
12	Куп'янський	687	88	12,8	5	0,7	18	2,6
13	Лозівський	2530	56	2,2	5	0,2	20	0,8
14	Первомайський	750	78	10,4	–	–	–	–
15	Сахновщинський	1417	22	1,6	–	–	–	–
16	Чугувівський і Печенізький	16545	1667	10,1	270	1,6	44	0,3
17	Шевченківський	486	50	10,3	–	–	–	–
<i>Всього по зоні</i>		42698	5367	12,6	821	1,9	206	0,5
<i>Всього за 6 років</i>		59478	6586	11,1	2622	4,4	622	1,0

Примітка. Інформація по Валківському, Коломацькому, Харківському і Дергачівському, Чугувівському і Печенізькому районах подана сумарна, оскільки дослідження проводяться у лабораторіях, які обслуговують по два райони.

Із 27 районів Харківської області 9 розташовані у Лісостепу, а 18 – у Степу. Аскарроз свиней реєструється у всіх районах області, а показники ЕІ є вищими у степовій зоні (12,6%) у порівнянні із районами лісостепової зони де ЕІ складає 7,3%. Протилежна ситуація щодо езофагостомозу: його реєструють у всіх 9-ти (100%) районах Лісостепу і лише у 11-ти (61,1%) із 18 районів Степу (рис. 2).

Причому, якщо ЕІ у лісостеповій зоні складає 10,7%, то у степовій – лише 1,9%, а в цілому по області – 4,4%. Аналогічною останній є епізоотична ситуація й щодо трихурозу свиней: при ЕІ у 1,0% по області, у лісостеповій зоні вона сягає 2,5%, а у степовій – лише 0,5%.

ЛІСОСТЕП

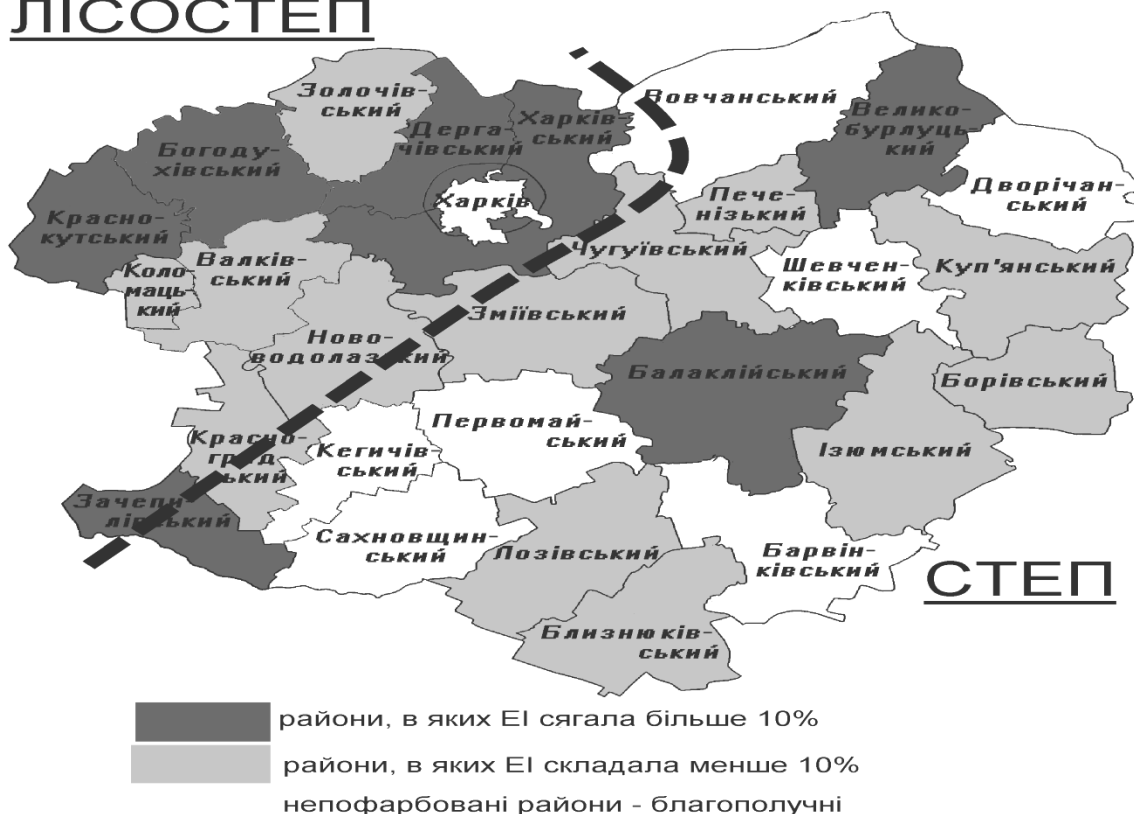

Рис. 2. Поширення езофагостомозу свиней у природних зонах Харківській області (2007–2012 рр.)

Вивчаючи епізоотичну ситуацію щодо кишкових нематодозів свиней у степових районах Харківської області ми порівняли її з показниками ЕІ у Мелітопольському районі Запорізької області (табл. 3), яка знаходиться у степовій зоні.

Таблиця 3

Екстенсивність інвазування свиней збудниками основних кишкових нематодозів у Запорізькій області (Мелітопольський район) у 2007–2011 рр.

Рік	Виявлено хворих тварин на: (%)		
	аскароз	езофагостомоз	трихуроз
2007	8,1	8,3	3,3
2008	4,7	7,9	1,4
2009	9,1	9,1	3,9
2010	3,7	7,8	–
2011	9,2	8,5	0,7
<i>В середньому</i>	<i>7,0</i>	<i>8,3</i>	<i>1,9</i>

За результатами копроскопічної діагностики нематодозів свиней, представлених у таблиці 3, ЕІ езофагостомозу впродовж п'яти років (2007–2011 рр.) змінювалася не суттєво у порівнянні із середнім показником (8,3%) за даний період. Показники ЕІ аскарозу і трихурузу змінювалися синхронно з підвищеннями у 2007, 2009 і 2011 роках (рис. 3).

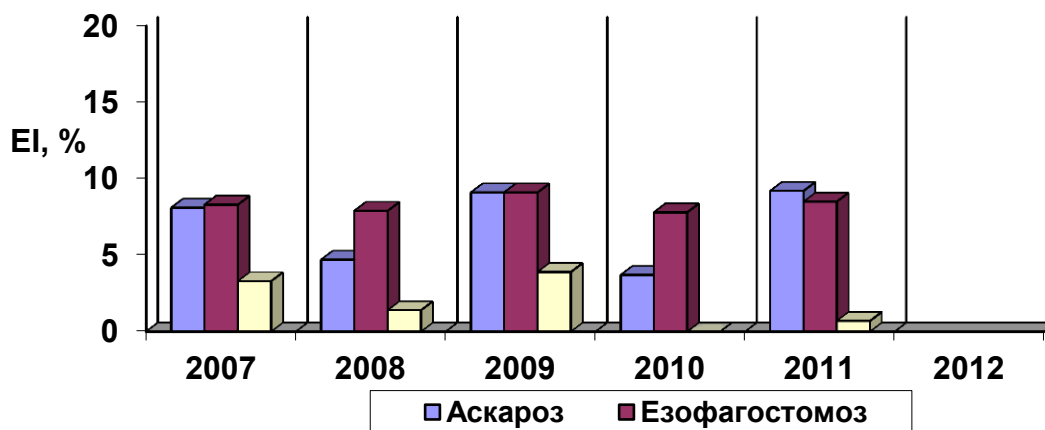

Рис. 3. Динаміка основних кишкових нематодозів свиней у Мелітопольському районі Запорізької області з 2007 по 2011 рр.

В цілому епізоотична ситуація щодо езофагостомозу свиней є неблагоприємною: у Мелітопольському районі (Запорізька область) стабільною (показники ЕІ наближені до середнього за досліджуваний період), а у Харківській області – з тенденцією до погіршення (ЕІ із року в рік зростає).

Із двадцяти неблагополучних щодо езофагостомозу свиней районів Харківщини у семи (35%) показники ЕІ сягають 10% і більше (табл. 4). Одинадцять (55%) районів є стаціонарно неблагополучними (інвазію реєстрували 4 і більше років) і лише Борівський район (5%) з 2009 року вважається благополучним. У восьми (40%) районах інвазію почали реєструвати протягом останніх кількох років, що свідчить про неналежне ставлення фахівців ветеринарної медицини господарств до виконання своїх професійних обов'язків, що призвело до появи інвазії.

Таблиця 4

Динаміка езофагостомозної інвазії свиней у неблагополучних районах Харківської області з 2007 по 2012 рр.

з/п	Назва району	2007	2008	2009	2010	2011	2012	За 6 років
		виявлено позитивних проб, %						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Балаклійський	12,4	19,1	19,2	3,5	1,9	7,6	9,9
2	Близнюківський	–	–	–	–	–	1,2	0,1
3	Богодухівський	5,1	–	4,4	22,5	45,8	9,5	10,7
4	Борівський	4,8	2,8	–	–	–	–	2,2

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	Валківський і Коломацький	–	–	–	–	4,1	–	0,6
6	Великобурлуцький	–	23,9	26,6	7,5	3,6	21,0	11,8
7	Дергачівський і Харківський	45,1	35,8	72,8	52,0	46,4	2,0	41,9
8	Зачепилівський	–	31,4	–	39,8	6,3	10,5	15,3
9	Зміївський	3,8	8,6	–	18,6	6,3	3,8	6,9
10	Золочівський	–	–	–	5,8	32,5	29,4	8,5
11	Ізюмський	–	–	0,3	–	–	–	0,1
12	Краснокутський	13,6	22,9	13,0	–	31,8	100	22,1
13	Красноградський	6,8	4,8	3,3	11,8	10,8	8,2	7,7
14	Куп'янський	–	–	–	–	–	4,3	0,7
15	Лозівський	–	–	–	–	–	1,2	0,2
16	Нововодолазький	0,5	–	–	–	–	5,1	0,9
17	Чугуївський і Печенізький	0,6	3,7	1,9	1,9	2,1	3,9	1,6
Всього за рік		2,5	4,5	4,8	4,9	5,9	5,9	4,4

Примітка. Барвінківський, Вовчанський, Дворічанський, Кегичівський, Первомайський, Сахновщинський і Шевченківський райони області є благополучними, щодо езофагостомозу.

Суттєво впливають на поширення кишкових нематодозів серед свиней особливості біології збудників і, зокрема, тривалість зберігання інвазійних яєць у зовнішньому середовищі (до кількох місяців при неблагоприємних умовах і до кількох років у приміщеннях).

Таким чином, в Харківській області епізоотична ситуація щодо езофагостомозу свиней лишається неблагоприємною: лише 25,9% території області (7 районів) є вільною від інвазії, а на решті спостерігається тенденція до поширення інвазії.

Висновки. 1. Кишкові нематодози свиней: езофагостомоз, аскароз і трихуроз, реєструють як у лісостеповій, так і у степовій природних зонах України.

2. За досліджуваний період (2007–2012 рр.) у Харківській області прослідковується позитивна тенденція до зниження ЕІ у свиней аскаридами і, навпаки, погіршення епізоотичної ситуації щодо езофагостомозу.

3. Всі лісостепові райони Харківської області є неблагополучними щодо езофагостомозу свиней: ЕІ у них у 5,6 разів більша ніж у степових.

4. Стабільно неблагоприємною впродовж п'яти років (2007–2011 рр.) є епізоотична ситуація щодо езофагостомозу свиней у Мелітопольському районі Запорізької області (Степ).

Список використаних джерел:

1. Алхінді Х.М. Стронгілятози травного тракту великої рогатої худоби в умовах Лісостепу України (епізоотологія, патогенез та випробування

антгельмінтиків) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук : спец. 03.00.18. «Паразитологія, гельмінтологія» / Х.М. Алхінді. – Харків, 2001. – 22 с.

2. Галат М.В. Змішані інвазії коней (поширення, діагностика, лікування) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук : спец. 16.00.11. «Паразитологія, гельмінтологія» / М.В. Галат. – К., 2010. – 22 с.

3. Приходько Ю.О. Кишкові гельмінтози свиней і собак та експериментальне обґрунтування застосування вітчизняного антгельмінтика альбендазолу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора вет. наук : спец. 16.00.11. «Паразитологія, гельмінтологія» / Ю.О. Приходько. – Харків, 2002. – 32 с.

4. Лукшина Р.Г. Паразитарные болезни человека : Монография / Р.Г. Лукшина, И.М. Локтева, Т.Н. Павликовская; под общ. ред Р.Г. Лукшиной. – Харьков : Издательский Дом «ИНЖЭК», 2005. – 472 с.

Мазанная М.Г., Приходько Ю.А.
Эпизоотология кишечных нематодозов свиней в лесостепной и степной зонах Востока Украины

Изучены особенности эпизоотического процесса при нематодозах свиней на Востоке Украины в зависимости от природной зоны. Кишечные нематодозы свиней: эзофагостомоз, аскароз и трихуроз, регистрируют как в лесостепной, так и в степной природных зонах Украины. В Харьковской области с 2007 года наблюдается положительная тенденция по снижению количества больных аскарозом свиней. Эзофагостомоз стали регистрировать в 5,6 раз чаще во всех районах области лесостепной зоны по сравнению со степными районами. Стабильно неблагоприятной в течение пяти лет (2007-2011 гг) является эпизоотическая ситуация по эзофагостомозу свиней в Мелитопольском районе Запорожской области (Степь).

Ключевые слова: свиньи, нематодозы, эзофагостомоз, Лесостепь, Степь, Восток Украины.

Mazanna M.G., Prykhodko Yu.O.
Epizootology of intestinal nematodosis of swine in the forest-steppe and steppe zones in the East of Ukraine

Peculiarities of epizootic process on nematodosis pigs in eastern Ukraine, depending on the natural area. Intestinal nematodosis pigs: ezofahostomoz, askaroz and tryhuroz, registered in the forest-steppe and steppe natural zones in Ukraine. In Kharkov region in 2007, a positive trend of reducing the number of patients askaroz pigs. Ezofahostomoz were recorded in 5.6 times more frequently in all areas of the region steppe zone compared to the steppe regions. Stable neblahopryyemnoyu for five years (2007-2011) is the epizootic situation of ezofahostomozu pigs in Melitopol district of Zaporozhye region (steppe).

Keywords: swine, nematodosis, esophagostomosis, forest-and-steppe, steppe, east of Ukraine.